

2007/5. szám

Műhelymunkák

A NATO szerepe a nemzetközi
terrorizmus elleni harcban
a jelentősebb tagországok politikai
vetületének feldolgozása

- Németország -

Csáki Csaba

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány

www.cgeopol.hu

Bevezetés – Német biztonságpolitika a hidegháború után

A hidegháború befejezése fontos változásokat hozott a már egyesített Németország helyzetében is. Az egyesítés következtében létrejött Európa gazdaságilag és demográfiailag legerősebb állama. A Szovjetunió széthullásával megszűnt az a domináns veszélyforrás, amely azelőtt a legnagyobb fenyegetést jelentette a (nyugat)német biztonságra nézve. Németország új stratégiai helyzetét nagyon pontosan kifejezte Klaus Naumann tábornok elemzése¹.

- a történelem során először fordul elő, hogy Németország csak barátokkal és szövetségeseivel legyen körülvéve határai mentén;
- Németország nem frontállam többé;
- Németország nincs többé olyan állam stratégiai hatáskörében, amely stratégiai offenzívára vagy területfoglalásra lenne képes.

Ebben az új stratégiai és biztonsági környezetben szükségessé vált a német biztonságpolitika új céljainak megfogalmazása – s ez komoly problémát is jelentett. Egy-egy ország biztonságpolitikájára jelentős hatással van az adott ország saját öndefiníciója. Németország ebben a tényezőben is különbözik legfontosabb európai szövetségeseitől, Londontól és Párizstól. Franciaország és Nagy-Britannia állandó és világos elképzelésekkel rendelkezik saját helyéről a világban, szerepéről a nemzetközi kapcsolatokban és ennek következtében világosak a céljaik a biztonságpolitikában is.

Ezzel ellentétben Németország ezeken a területeken hosszú ideig nem alakította ki végleges koncepcióját és ebből kifolyólag egyértelmű válaszait sem saját szerepéről a biztonságpolitika terén. Németország számára több lehetőség, illetve választás kínálkozott a biztonságpolitikai öndefiníálásának területén.

¹ Klaus Naumann tábornok beszéde a Bundeswehr lipcsei értekezletén, 1992. május 12. In: Brill, Heinz: Geopolitik Heute, Deutschlands Chana. Berlin, Ullstein, 1994

A legkevésbé valószínű lehetőségek egyike a történelmi tradíciókon, s gazdasági lehetőségeken alapuló nagyhatalmi elképzeléseket eredményező biztonságpolitika lehetett volna, amely szembeállította volna Németországot az európai szövetségeseivel. A másik, szintén csekély valószínű lehetőség a „Szuper-Svájc” koncepció volt, amely gyakorlatilag Németország semleges – illetve szövetségen kívüli – országgá való transzformációját eredményezte volna. Természetesen ezek közül egyik lehetőség sem felelt meg igazán a német nemzeti érdekeknek: egy Európa szívében fekvő ország számára a „semlegesség” éppúgy elképzelhetetlen, mint a „nagyhatalmi” lehetőség, amely ismét csak a második világháború előtti „kétfrontos” veszéllyel járna.

Voltak azonban sokkal valószínűbb és a nemzeti érdekek szempontjából is kedvezőbb lehetőségek: a „proatlanti”, amely a biztonságpolitikában az Egyesült Államokkal fennálló kapcsolatok prioritását és a NATO-nak az európai biztonság garantálásában játszott meghatározó szerepének elismerését jelenti. A másik a „proeurópai”, amely mint fő partnerrel, Franciaországgal számol, az európai biztonság jövője szempontjából pedig az Európai Uniót tekinti a legfontosabb szervezetnek.

Az elmúlt évtizedekben a német politikai elit mindig e két lehetőség közötti egyensúly megteremtésére törekedett, azonban ha mindenképp választania kellett, az USA-val fennálló kapcsolatok jelentettek prioritást. Washington pozíciója, mint a legfontosabb partneré a biztonságpolitika területén, gyakorlatilag széles konszenzus eredménye volt a német politikai eliten belül. Ez az állapot ingott meg az elmúlt évben a Schröder kancellár vezette kormány stratégiai döntése következtében, amellyel a szigorú proatlanti politikát felváltotta a sokkal inkább proeurópai (?) vagy „profrancia” (?) – a kérdőjel azért indokolt, mert elég körülményes volt pontosan meghatározni a jelenlegi német biztonságpolitika fő irányvonalát és céljait. Kérdéses volt, hogy a végbement változások egy konkrét, nagy horderejű stratégiai döntés következményei-e, hiszen evidens a német belpolitikai folyamatok sokszor döntő mértékű befolyása a német kül- és biztonságpolitikára. Erre utalt az a tény is, hogy a német jobboldal vezetője, Angela Merkel és több más jelenleg

ellenzékben lévő politikus kifejezetten hangsúlyozta, hogy ha Németországban a jobboldal lett volna kormányon, az ország álláspontja az elmúlt évben gyökeresen eltérő (a német biztonságpolitika fő paradigmája proamerikai) maradt volna.

Az említett bizonytalansági tényezők ellenére a hidegháború után jelentős változások voltak megfigyelhetők a német biztonságpolitikában és a fegyveres erők küldetésében egyaránt. A fegyveres erők bevetésének lehetősége döntő mértékben azáltal volt determinálva, hogy Németország a NATO tagja, de emellett megfigyelhető volt egyfajta „militarizálódás” a német biztonságpolitikában. Ez azt jelenti, hogy Németország fel volt készülve arra – természetesen csak korlátozott mértékben –, hogy nagyobb felelősséget vállaljon saját és főleg Európa biztonságának biztosításában. Nagyon fontos azonban megjegyezni, hogy ezekben a hadműveletekben Németország szigorúan mindig csak mint nemzetközi koalíciók részeként vett, s vesz részt.

A német politikai eliten belül széles konszenzus uralkodik arról, hogy az ország hosszú távú érdekeinek leginkább az felel meg, ha megőrzik a „megbízható” partner „imázsát”. Ez Németország számára fontosabb, mint a „nemzeti érdekek” hangsúlyozása, amelyek bizonyos mértékig még mindig tabunak számítanak a mindenkori német vezetés számára. Ez az álláspont azon alapul, hogy Németország leginkább akkor cselekszik hosszú távú nemzeti érdekeivel összhangban, ha továbbra is szoros együttműködésben cselekszik partnereivel, és továbbra is megőrzi velük való integrációjának magas fokát. Az Európa biztonságában játszott megnövekedett német szerep ellenére egyértelmű, hogy Németország a jövőben sem tervez unilaterális katonai akciókat. Ennek egyik következménye, hogy a német haderő legalapvetőbb feladatai sokkal korlátozottabbak, mint a francia és brit fegyveres erőké:

- megóvni a Szövetségi Köztársaságot és állampolgárait a politikai zsarolással és a külső veszéllyel szemben;
- támogatni Európa stabilitását és integrációját;

- védeni a Szövetségi Köztársaságot és szövetségeseit;
- a világbéke és a nemzetközi biztonság céljait szolgálni az ENSZ Alapokmányával összhangban;
- segíteni az életmentésben természeti katasztrófák vagy más sürgősségi helyzetek esetén éppúgy, mint támogatni a humanitárius akciókat.

Nyilvánvaló, hogy a felsoroltak nem tipikus „nagyhatalmi” célok és nem is globális mértékűek. A legfontosabb cél továbbra is Németország honi területének védelme volt. Ebből kifolyólag a Bundeswehr struktúrái is determináltak voltak, és összetételében továbbra is a nehéz páncélos és gépesített egységek domináltak. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a német fegyveres erők sok tekintetben olyan konfliktus esetére vannak felszerelve és felkészülve, amelyeknek a hidegháború körülményei között volt nagyobb valószínűségük.

A másik oldalon viszont egyre inkább növekedett az „out-of-area” típusú missziókhoz szükséges képességek szerepe, elsősorban az Európa biztonságában játszott nagyobb szerep következtében. A hidegháború utáni biztonsági környezetben egyre nagyobb jelentősége van az ilyen képességeknek, amelyek fejlesztése egyértelmű prioritást kellene, hogy élvezzen. De – mint sok más esetben – itt is komoly problémát jelentenek az anyagi források. A német védelmi kiadások GDP-aránya a legalacsonyabbak közé tartozik a NATO-tagállamok közül, és a jelenlegi körülmények között – a szóbeli deklarációk ellenére – sincs igazán remény a jelentős növekedésre (a német költségvetésre komoly terhet rónak a „jóléti kiadások” és a keleti tartományokba irányuló források). A következő probléma a védelmi kiadásokra szánt összeg felhasználása és a fegyveres erők viszonylag alacsony fokú hatékonysága. A Bundeswehr jelentős része még mindig sorozott katonákból áll – a haderő-reformot követően is. A német fegyveres erők sorozáson alapuló része évente kb. 1 milliárd euróba kerül, és az ezzel összefüggő kiadások (pl. kiképző és ellátó személyzet) még további 1 milliárdba.

Annak ellenére viszont, hogy ezek a pénzüsszegek jelentős terheket jelentenek, azokra a sorozáson alapuló egységekre vannak elkölítve, amelynek bevetése csak a legextrémebb esetekben képzelhető el – Németország honi területének védelmében. Nyilvánvaló, hogy ezek a struktúrák luxust jelentenek egy olyan haderő számára, amely a területen kívüli bevetésekhez szükséges képességek jelentős növelésére kívánja helyezni a hangsúlyt. Mindezek ellenére viszont a német politikai elit továbbra sem tervezi a részleges sorkötelezettség megszüntetését, mégpedig elsősorban ideológiai okokból – úgy értékeli a sorkötelezettséget, mint amely képes összekötő kapocsként szolgálni a polgári társadalom és a fegyveres erők között, és mint ilyen, komoly szerepet játszik a demokratizációban.

A biztonságpolitikai Fehér Könyv²

Ilyen előzmények után került sor 2006, őszén az új német biztonságpolitikai „Fehér Könyv” bemutatására.³ A Franz Josef Jung védelmi miniszter által előterjesztett dokumentum az 1994-es biztonságpolitikai alapelveket váltja fel. A fehér könyv szerint Németország biztonságát mindenekelőtt a nemzetközi terrorizmus fenyegeti.⁴ A veszélyek között második helyen említi a tömegpusztító fegyverek terjedését, a harmadik helyen pedig azokat a veszélyeket, amelyeket a regionális konfliktusok, ill. a különböző államok szétesése jelenthet az ország számára.⁵ A Németországot érintő fenyegetések során a Fehér Könyv számba veszi az illegális fegyverkereskedelmet és a fegyverkezést, az elmaradott országok gyenge államiségát, a migrációs fenyegetést, akárcsak az energiaellátás biztonsági

² Weißbuch zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr

A Fehér Könyv elérhető a német Védelmi Minisztérium (Bundesministerium der Verteidigung) weboldalán: <http://www.bmvg.de>

³ Figyelő: A német kormány módosította a biztonságpolitikai alapelveit 2006. október 25.

⁴ Weißbuch: 20.o.

⁵ „Die Erosion staatlicher Strukturen, der Zerfall ganzer Staaten und damit oft einhergehende Bürgerkriege ebenso wie das Entstehen von Gebieten, die sich außerhalb der internationalen Ordnung stellen, eröffnen Aktionsräume sowie Rückzugsgebiete für bewaffnete Gruppen und terroristische Organisationen. Sie fördern organisierte Kriminalität, Korruption, Menschenhandel und die Drogenökonomie. Damit wirken sie sich nicht nur destabilisierend auf ihre unmittelbare Umgebung aus. Sie berühren in der globalisierten Welt in vielfältiger Weise auch die Sicherheit der internationalen Gemeinschaft.” Weißbuch: 20.o.

aspektusait, valamint a járványok nyújtotta veszélyeket⁶. Az Angela Merkel vezette konzervatív-szociáldemokrata nagykoalíciós kabinet által elfogadott fehér könyv új eleme, hogy a biztonságpolitika nem csupán katonai eszközökön alapul, továbbá új az a megközelítés is, hogy a dokumentum az Egyesült Államok ellen 2001 szeptember 11-én végrehajtott terrortámadások nyomán elsősorban globális kihívásokról beszél. Az esetleges terrorista veszélyek elhárítására elviekben nem zárja ki a hadsereg, a Bundeswehr *belföldi bevetethetőségét* az a biztonságpolitikai fehér könyv, amelyet szerdai ülésén fogadott el a német kormány.

A Bundeswehr belföldi bevetethetőségéről Németországban már hosszú idő óta folyt, s folyik a vita. A kabinet által jóváhagyott dokumentum első ízben hangoztatja azt, hogy a Bundeswehr a rendelkezésére álló erőkkal és eszközökkel szükség esetén a lakosság és a veszélyeztetett intézmények védelméhez is segítséget nyújthat. A Fehér Könyv ezen kitételei természetesen további lendületet adtak a belpolitikai vitáknak, s az ellenzéki pártok biztonságpolitikai szakértői, illetve rendőrségi vezetők kemény kritikával illették a Bundeswehr bevetési lehetőségeinek éles elhatárolásának elmulasztását.⁷ Biztonságpolitikai szempontból a dokumentum elsődleges jelentőséget tulajdonít a NATO szerepének, illetve a szövetségben való német szerepvállalásnak, ugyanakkor hangsúlyozta az EU stratégiai szerepét is a biztonság megszilárdításában. A német kormány megerősítette az Afganisztánban a nemzetközi biztonsági erők kötelékében szolgálatot teljesítő, csaknem 3000 fős német kontingens megbízatását, ám elutasította a NATO részéről elhangzott, átcsoportosításukra vonatkozó követelésüket.

A leírtak alapján a német biztonságpolitika legfőbb jellemzői a következők:

⁶ Weißbuch: 20-22.o.

⁷ „Das Kabinett habe die Chance für eine klare Abgrenzung der Einsatzmöglichkeiten der Bundeswehr verpasst, kritisierte die FDP-Verteidigungsexpertin Birgit Homburger. Die Deutsche Polizeigewerkschaft erklärte, die schwammigen Formulierungen belegten, daß offenbar das Vorhaben noch nicht vor dem Tisch sei, die Bundeswehr als Hilfspolizei einzusetzen. Weißbuch läßt viele Fragen offen
Focus 2006.10.25.

- továbbra is érzékelhető bizonytalanság a stratégiai célok és a biztonságpolitika irányultságát illetően: a német biztonságpolitika a „proatlanti” és a „proeurópai” vonal között egyensúlyoz;
- a német biztonságpolitika fokozatos „militarizációja” a jelenlegi körülmények között limitált lehetőségekkel bír a nagyobb mértékű katonai szerepvállalásra az európai biztonságban;
- növekvő hangsúly az „out-of-area” hadműveletekre, amely folyamatban viszont komoly akadályok is találhatók: a német fegyveres erők felépítése még sokkal inkább a „hagyományos” fenyegetések kezelésére felel meg, folytatódik az új körülmények között rendkívül alacsony hatékonyságú sorozásos erők fenntartása;
- továbbra sincsenek tervek az unilaterális nemzetközi katonai fellépésre, és továbbra is a szövetségi keretben gondolkodnak a haderő külföldi bevetését illetően;

A Bundeswehr nemzetközi szerepvállalása a terrorizmus elleni harcban

ACTIVE ENDEAVOUR⁸

A NATO műveletei, közvetlenül vagy közvetetten igazolták a Szövetség felkészültségét és eltökéltségét arra, hogy határozottan lépjen fel a terrorizmus fenyegetése ellen. E műveletek révén a politikák, koncepciók és képességek cselekvéssé alakultak. A NATO szakértelme és legfontosabb eszközei – integrált katonai szervezete, rendkívül fejlett műveleti tervező kapacitása, és az európai és észak-amerikai katonai eszközök és képesség széles tartományának igénybe vételére vonatkozó eljárásai – lehetővé teszik számára, hogy jelentős többnemzetiségű katonai műveletek teljes skáláját indíthassa, beleértve a terrorizmus ellenes harc szempontjából fontosakat is.

⁸ Az Active Endeavourhoz további információk:

http://www.afsouth.nato.int/JFCN_Operations/ActiveEndeavour/Endeavour.htm

Az *Active Endeavour* hadművelet, a NATO földközi-tengeri terrorizmus ellenes művelete egyértelműen bizonyítja a Szövetség elszántságát és képességét a terrorizmusra való reagálásra. A 2001. októberében a Washingtoni Szerződés 5. cikkelyének életbe léptetésével összefüggésben indított művelet a Földközi-tenger keleti részén végzett őrzőjárással és kereskedelmi hajózás megfigyelésével kezdődött.⁹

A német kormány 2001. november 7-i határozata és a Bundestag 2001. november 16-i jóváhagyása alapján a Bundeswehr részt vesz a Szövetség Földközi-tengeri terrorizmus elleni akciójában).¹⁰. Az elmúlt évek során a hadművelete egy kis méretű, egy fontos tengersizakaszon szerény katonai jelenlétet biztosító felvonulásból átfogó, folyamatosan alkalmazkodó, az egész mediterrán térségre kiterjedő terrorizmus ellenes hadműveletté nőtte ki magát. A folyamat során a Szövetség hozzájárult a béke, a stabilitás és a biztonság fenntartásához egy stratégiai jelentőségű régióban, s felbecsülhetetlen értékű tapasztalatokat szerzett a tengeri elfogó műveletekben és egyre hatékonyabb, a szélesebb körű nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem szempontjából fontos hírszerzési adatgyűjtő és információ megosztó eljárásokat fejlesztett ki.¹¹

A NATO Állandó Földközi-tengeri Haditengerészeti Erői 2001. október 6-án vonultak fel a Földközi-tenger keleti részén, egy nappal azelőtt, hogy a tálibok és az al-Kaida Afganisztánból való kiűzésére megindult volna az USA által vezetett *Tartós Szabadság* hadművelet. Ez a szeptember 11-i terrortámadások és egy nappal később az 5. cikkely NATO általi életbe léptetése után az Egyesült Államok kérésére hozott intézkedés arra szolgált, hogy elrettentésként működő jelenlétet és megfigyelést biztosítson stratégiai nemzetközi vizeken egy kulcsfontosságú pillanatban.¹²

⁹ Dagmar de Mora-Figueroa: A NATO válasza a terrorizmusra
NATO Tükör 2005/3

¹⁰ Bundeswehr Einsätze: Active Endeavour - Präsenz und See-Überwachung gegen den Terrorismus
<http://www.bundeswehr.de/>

¹¹ Roberto Cesaretti :A terrorizmus elleni harc a mediterrán térségben
NATO Tükör 2005/03

¹² Cesaretti i.m.

A közben eltelt évek során a művelet, amelyet később *Active Endeavour* névre kereszteltek, egyre kifinomultabb lett, ahogy a Szövetség finomította a terrorizmus ellenes szerepét és beépítette a művelet során levont tanulságokat. Ily módon az *Active Endeavour* mandátumát rendszeresen felülvizsgálták, küldetését és a haderő összetételét pedig kiigazították, hogy az egész földközi-tengeri térségben hatékonyan szálljon szembe a terrorizmussal. 2003. februárjában a műveletet kiterjesztették a kereskedelmi hajózáshoz biztosított védőkíséretre a szövetséges államoktól a Gibraltári-szoroson át.¹³ Ez egy elővigyázatossági intézkedés volt, amelyet olyan hírszerzési értesülések alapján hoztak, melyek szerint ezen a rendkívül keskeny szoroson áthaladó hajók potenciális terrorista célpontok. A kíséretet később 2004. májusában, felfüggesztették, a kérések számának csökkenése miatt, de ez a tevékenység bármikor újra aktiválható.

2003. áprilisában a NATO kiterjesztette az *Active Endeavour* tevékenységi körét a hozzájárulások átvizsgálási műveletekre, azaz a hajók kapitányai és a hajó zászlaja szerinti államok hozzájárulása alapján a nemzetközi jog szerint történő átvizsgálásokra. Ezután 2004. márciusában a NATO kiterjesztette az *Active Endeavour* művelet tevékenységi területét a teljes mediterrán térségre. 2005. szeptember 15-től mintegy 69.000 hajót „hívtak” és 95-öt vizsgáltak át. Ezen kívül 488 nem harci védőkíséretet biztosítottak a Gibraltári-szoroson át.¹⁴

Az *Active Endeavour* jelenleg különösen a következő négy területen tevékenykedik: Segít elrettenteni minden, tengeren vagy tengerről végrehajtott, terrorizmust támogató cselekménytől, illetve megzavarni az ilyen cselekményeket, ellenőrzi a "torlódási" pontokat, azaz a legfontosabb átkelőhelyeket és kikötőket a földközi-tengeri térségben oly módon, hogy az egyik Állandó NATO Akna Mentésítő Csoport aknakeresőit felvonultatják előkészítő útvonal vizsgálatok végzésére; kíséretet biztosít kijelöl hajóknak a Gibraltári-szoroson keresztül, ha szükséges, és fejlessze a folyamatos

¹³ Cesaretti. I.m.

¹⁴ Cesaretti: i.m.

Mediterrán Párbeszédet és más, kétoldalú és többoldalú kapcsolatok előmozdítására szolgáló NATO-programokat.

A járőröző NATO haditengerészeti egységek és repülőgépek nap mint nap „hívják” a Földközi-tengeren haladó kereskedelmi hajókat azaz kapcsolatba lépnek velük és kikérdezik őket. Felkérik őket, hogy azonosítsák magukat és tevékenységüket. Ezt az információt azután továbbítják mind az CC-MAR Nápolynak, mind pedig a NATO Hajózási Központjának az angliai Northwoodba. Ha bármi szokatlannak vagy gyanúsnak tűnik, akkor 15 és 20 fő közötti létszámú, különlegesen képzett személyekből álló csapatok szállhatnak a hajó fedélzetére, hogy megvizsgálják az okmányokat és a rakományt. Ha hiteles hírszerzési információ vagy szilárd bizonyíték van bármilyen terrorizmussal kapcsolatos tevékenységre, akkor az Endeavour Harci Kötelék készen áll arra, hogy felvonuljon a területen és megtegyen minden szükséges intézkedést, az Észak-atlanti Tanács engedélye alapján.

A hajók átvizsgálása mind a hajó zászlója szerinti ország, mint pedig a hajó kapitányának hozzájárulásával történik. Az eredményeket ezután a CC-MAR Nápoly értékeli ki. Ha – nem feltétlenül terrorizmushoz kapcsolódó - szabálytalanságokra derül fény, akkor ezt az információt továbbítják a megfelelő bűnüldöző szervnek a következő kikötőben a hajó útvonalán, feltéve, hogy az érintett országgal létezik erre meghatározott eljárási rend. A gyanús hajót ezután az egységek követik, amíg a felelős ügynökség lépéseket nem tesz, vagy egy kikötő felé haladva be nem lép egy ország felségvizeire. Ha a hajó megtagadja az átvizsgálást, akkor a NATO megteszi a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy átvizsgálására azonnal sor kerüljön, amint belép bármelyik NATO-tagország felségvizeire.

A NATO ezen kívül egy kísérleti hálózati rendszert is fejleszt, hogy lehetővé tegye az összes mediterrán ország számára a hatékonyabb információcserét az Földközi-tenger medencéjében folyó kereskedelmi hajózásról. Jóváhagyása és megvalósítása után fejlődni fognak az illegális tevékenységek kiterjedtségére vonatkozó ismereteink és így képességünk ezek

ellenőrzésére. A Földközi-tenger kereskedelmi hajóforgalmáról így kialakuló képnek segítenie kell a bűnüldöző ügynökségeket, valamint a nemzetközi vizeken tartózkodó NATO-erőket, hogy határozottan lépjenek fel e problémák ellen.

Az évek során az *Active Endeavour* egyre inkább információ és hírszerzés alapú műveletté alakult át a szövetségesek és a Földközi-tenger körüli országok által a tengeren összegyűjtött adatok megosztása révén.¹⁵ A napjainkig elért információ megosztási szint szilárd alapot biztosít, amelyre építeni lehet a jövőben. A cél egy sokkal hatékonyabb információ gyűjtő és elemző rendszer kifejlesztése és a hadművelet jellegének a hírszerzés adatokkal támogatotról hírszerzés által vezérelt alakítása.

Afganisztán (ISAF)

A tálib rezsim 2001 végi összeomlását követően a béke és a stabilitás helyreállításával és Afganisztán újjáépítésével kapcsolatos kihívások rendkívül jelentősek voltak. Az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Támogatási Erőkben (International Security Assistance Force – ISAF) való részvételre a Bundestag 201. december 22-i döntése adott mandátumot a Bundeswehr számára.¹⁶ Az első csapatok 202. január 8-án érkeztek meg az afganisztáni hadszíntérre.¹⁷

Az ISAF-en keresztül a NATO kulcsfontosságú biztonsági szerepet tölt be

¹⁵ Cesaretti: i.m.

¹⁶ Az ISAF-ban való részvétel mandátumaival kapcsolatban lásd továbbá:

Rechtsgrundlage und Mandate

<http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F1D0022A5C2/CurrentBaseLink/W2698PPP>

Beschluss des Deutschen Bundestages vom 13. September 2006

Beschluss des Deutschen Bundestages vom 28. September 2005

Beschluß des Deutschen Bundestages vom 30. September 2004

Beschluß des Deutschen Bundestages vom 20. Dezember 2002

Resolution 1444 verabschiedet auf der 4651. Sitzung des UNO Sicherheitsrates (2002)

Beschluß des Deutschen Bundestages vom 22. Dezember 2001

Resolution 1386 verabschiedet auf der 4443. Sitzung des UNO Sicherheitsrats (2001) (PDF, 75,8 kB)

Resolution 1383 verabschiedet auf der 4434. Sitzung des UNO Sicherheitsrats (2001) (PDF, 87,7 kB)

Resolution 1378 verabschiedet auf der 4415. Sitzung des UNO Sicherheitsrats (2001) (PDF, 77,1 kB)

Resolution 1368 verabschiedet auf der 4370. Sitzung des UNO Sicherheitsrats (2001) (PDF, 13,5 kB)

¹⁷ Der Bundeswehr Einsatz in Afghanistan (ISAF)

<http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F1D0022A5C2/CurrentBaseLink/W2698P6Q728INFODE>

Afganisztánban, egyszersmind koncepcionális szempontból új területeket tár fel. Fő feladatát teljesítve, azaz az afgán hatóságok segítségével, a NATO új és komplex stabilizációs feladatokat vállalt egy olyan környezetben, amely sokkal többet kíván, mint más NATO-vezette műveletek. Sok szempontból tehát Afganisztán lett a NATO átalakulásának próbaköve. A távoli, sokszor veszélyes terepen végzett munkáé kezdve, a katonai követelményeknek megfelelő haderő összeállításáig egy távoli küldetés számára, a NATO és az ISAF nap mint nap szembesül próbatételekkel. A misszió tartós sikere legalább annyira fontos a NATO, mint Afganisztán számára.

2003. nyarán a NATO átvette az Afganisztánban működő Nemzetközi Biztonsági Erők (ISAF) stratégiai koordinációját, a Szövetség hosszú távú politikai kötelezettséget vállalt az afgán kormány és nép megsegítésére.¹⁸ Ugyanakkor a NATO szerepvállalása látható jele volt annak, hogy hogyan alkalmazkodik a Szövetség a XXI. század biztonsági kihívásaihoz – mint olyan szövetség, amely az Euro-atlanti térségen túl is készen áll arra, hogy hozzájáruljon a terrorizmus elleni harchoz és a szélesebb értelemben vett nemzetközi biztonsági erőfeszítésekhez.

A NATO kötelezettségvállalása elsősorban az ISAF folyamatos kiterjesztésével jelenik meg. A misszió Kabulból Északra, majd Nyugatra történő kiterjesztésével a Tartományi Újjáépítési Csoportokon (PRT-kon) keresztül az ISAF immár készen áll a további terjeszkedésre előbb Afganisztán déli, majd később keleti régiói felé. Több NATO-szövetséges, köztük Kanada, Hollandia, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok vállal vezető szerepet ebben, és a többi szövetséges, illetve partner bevonásával az ISAF vezette PRT-k száma 14-re növekszik.

Az ISAF kiterjesztésére vonatkozó döntés formálisan több mint két évvel ezelőtt született meg a meglévő ENSZ BT határozatok alapján. A NATO külügyminiszterei 2005. decemberében hagyták jóvá az ISAF átdolgozott

¹⁸ Mihai Carp: A stabilitás építése Afganisztánban
NATO Tükör 2006/1

Műveleti Tervét, amely a következő expanzió fázisokra ad stratégiai útmutatást. A terv értelmében az ISAF küldetése alapjába véve ugyanaz marad: segíteni az afgán kormányt a biztonság fenntartásában, elősegíteni a kormányzati intézmények felállítását, illetve támogatást nyújtani az újjáépítésben és a humanitárius erőfeszítésekben. Az azonban egyértelmű, hogy a NATO erői hamarosan olyan területeken kerülnek bevetésre, amelyek sokkal kevésbé stabilak, ahol nagyobb a fenyegetés, és ahol a biztonsági helyzet változatlanul nagyobb kihívást jelent.

Az ISAF kiterjesztésének legfőbb eszközei a *PRT*-k. Miközben relatíve új volt és bizonyos kritikák is követték az afganisztáni nemzetközi katonai részvétel korai fázisaiban, a *PRT*-konceptió általánosságban kiforrott és mára úgy tekintenek rá, mint elsődleges eszköz az afgán kormánynak a tartományokra gyakorolt befolyásának kiterjesztéséhez.¹⁹

Közös, változó nagyságú katonai-civil csoportokként a *PRT*-k Afganisztán kiválasztott tartományi fővárosaiba telepítve életképes alternatívái a teljes körű nemzetközi békefenntartói jelenlétnek, amely nem opcionális Afganisztán számára és nem része az ISAF mandátumának. Az ISAF vezetésű *PRT*-k megszámlálhatatlan újjáépítési projektben segédkeztek, közvetítettek a konfliktusban álló felek között, segítették a nemzeti rendészeti erők és az Afgán Nemzeti Hadsereg felállítását és általánosságban véve a helyi hatóságokkal és a lakossággal ápolott kapcsolatoknak köszönhetően hozzájárultak a biztonsági környezet megerősödéséhez.

A *PRT* újszerű megoldásnak bizonyult a katonai és civil szereplők együttes fellépésére a nemzetépítéshez nyújtott külső segítség összetett feladatában. Összetételüket az a logika határozza meg, hogy a stabilizáció és az újjáépítés ugyanazon érmének a két oldalát jelentik. Amint arra az *Afganisztán Egyezmény* rámutat: „A biztonság változatlanul előfeltétele a stabilitás és fejlődés elérésének Afganisztánban de a biztonság pusztán katonai eszközökkel nem teremthető meg.”. Miközben a regionális körülményekre optimalizált *PRT*-k

¹⁹ Mihai Carp: i.m.

vezetését változatlanul egyes országok vállalják, egyre inkább teret hódít az a felismerés, hogy - nem csak a katonai oldalon – kívánatos lenne a szoros koordináció a közös erőfeszítések és az egyes tevékenységek harmonizálása, valamint az afgán kormányzat nemzeti és regionális prioritásai között. Németország jelenleg a Kunduz-i és a Feyzabad-i PRT-k vezetését látja el.²⁰ Az ISAF erőiben részt vevő német katonák létszáma mintegy 3.000 fő. (ld. 2. sz. melléklet)

Az ISAF másik fontos katonai feladata lesz *támogatni az afgán kormányt saját nemzeti biztonsági erőinek felállításában*²¹. Az Afgán Nemzeti Hadsereg (ANH) segítségével és támogatásáról is szó van. Az *Afganisztán Egyezmény* értelmében az afgán kormányzat elkötelezte magát arra, hogy 2010-ig teljesen professzionális, jól képzett és etnikailag kiegyensúlyozott 70000 fős Afgán Nemzeti Hadsereget hoz létre. A főbb donoroknak és vezető országoknak köszönhetően jelentős haladás történt ezen a téren. Sok munka azonban még elvégzésre vár. A jóváhagyott Műveleti Tervnek megfelelően az ISAF erők kiegészítik a vezető országok által végzett kiképzést azzal, hogy segítenek az ANH településében és hatékony működésében országszerte. Az ISAF lehetőségeihez és képességeihez mérten, a többi vezető országgal és szervezettel együtt támogatja majd az Afgán Nemzeti Rendőrség felállítását.

Az ISAF által az afgán kormánynak nyújtott segítség kiterjed a kábítószeres elleni harcra is.²² Az afgán kormány, az ország szomszédai és a nemzetközi közösség számára egyaránt sürgető kihívást jelent megszabadítani Afganisztánt a rendkívül sok kárt okozó kábítószeripartól. A kábítószeres elleni harcot a hadseregnek nem kell és nem is szabadna egyedül megvívnia. Egy hatékony kábítószer ellenes stratégia megvalósítása kéz a kézben kell, hogy járjon a megélhetés alternatív formáinak lehetőségével, az afgán rendészeti

²⁰ Az ISAF PRT Kunduz-hoz további információk:

<http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F1D0022A5C2/CurrentBaseLink/W265HKBF575INFODE>

Az ISAF PRT Feyzabad-hoz további információk:

<http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F1D0022A5C2/CurrentBaseLink/W265HKCJ859INFODE>

²¹ Mihai Carp: i.m.

²² Mihai Carp: i.m.

erők és a bíróságok megerősítésével és a korrupció ellenes harccal. Az ISAF a maga részéről nem vesz majd részt mákültségnyek irtásában, hanem mélyreható hírszerzői információcserével, az afgán kábítószer-ellenes ügynökségeknek nyújtott logisztikai támogatással és hatékony kábítószer-ellenes felvilágosító kampánnyal segít majd.

Összefoglalás

Németország biztonságpolitikai szempontból eltérő helyzetben van, mint pl. Nagy-Britannia vagy Franciaország. Ennek legfontosabb oka az ország geopolitikai helyzete, a különböző történelmi tapasztalatok és a nagyhatalmi/világhatalmi státus fontos attribútumainak – a nukleáris erőknek és az állandó helynek az ENSZ Biztonsági Tanácsában – a hiánya. A hidegháború befejezése fontos változásokat hozott az egyesített Németország helyzetében is. Az egyesítés következtében létrejött Európa gazdaságilag és demográfiailag legerősebb állama. A Szovjetunió széthullásával megszűnt az a domináns veszélyforrás, amely azelőtt a legnagyobb fenyegetést jelentette a (nyugat)német biztonságra nézve. Németország új stratégiai helyzetbe került: csak barátokkal és szövetségesekkel van körülvéve, nem frontállam többé, s nincs többé olyan állam stratégiai hatáskörében, amely stratégiai offenzívára vagy területfoglalásra lenne képes.

Ebben az új stratégiai és biztonsági környezetben szükségessé vált a német biztonságpolitika új céljainak megfogalmazása. Az elmúlt évtizedekben a német politikai elit mindig két lehetőség közötti egyensúly megteremtésére törekedett: a „proatlanti”(amely a biztonságpolitikában az Egyesült Államokkal fennálló kapcsolatok prioritását és a NATO-nak az európai biztonság garantálásában játszott meghatározó szerepének elismerését jelenti) és a „pro-európai” (amely mint fő partnerrel, Franciaországgal számol, az európai biztonság jövője szempontjából pedig az Európai Uniót tekinti a legfontosabb szervezetnek). Ha mindenképp választania kellett, az USA-val fennálló kapcsolatok jelentettek prioritást. Washington, mint a legfontosabb partner

pozíciója a biztonságpolitika területén, gyakorlatilag széles konszenzus eredménye volt a német politikai eliten belül. Ez az állapot megingott a Schröder kormány döntése következtében, amellyel a szigorú pro-atlanti politikát felváltotta egy sokkal inkább pro-európai. Ennek egyik leglátványosabb megtestesülése volt az iraki beavatkozás kapcsán kialakult NATO-n belüli törésvonal, s az abban játszott német szerep (old Europe-new Europe. Ilyen előzmények után külön jelentősége, s pikantériája volt a németországi választások eredményeképp létrejövő nagykoalíciónak, a nagykoalíciós kormány biztonságpolitikájának, illetve a 2006. őszén „megszületett” biztonságpolitikai Fehér könyvnek. A Franz Josef Jung védelmi miniszter által előterjesztett dokumentum a tizenkét évvel ezelőtti biztonságpolitikai alapelveket váltja fel.

Az Angela Merkel vezette konzervatív-szociáldemokrata nagykoalíciós kabinet által elfogadott fehér könyv új eleme, hogy a biztonságpolitika nem csupán katonai eszközökön alapul, továbbá új az a megközelítés is, hogy a dokumentum az Egyesült Államok ellen 2001 szeptember 11-én végrehajtott terrortámadások nyomán elsősorban globális kihívásokról beszél. A fehér könyv szerint Németország biztonságát mindenekelőtt a nemzetközi terrorizmus fenyegeti. A veszélyek között második helyen említi a tömegpusztító fegyverek terjedését, a harmadik helyen pedig azokat a veszélyeket, amelyeket különböző államok szétesése jelenthet az ország számára.

A biztonságpolitikai elméleti, történelmi háttér ad magyarázatot arra, hogy a terrorizmussal szembeni fellépés kapcsán – akár más országokhoz, akár saját politikai és gazdasági súlyához mérve – miért oly csekély a Németország hozzájárulása a Szövetség terrorizmus-ellenes műveleteihez.

Irodalom

A dolgozat összeállítása során a német kormányzat, illetve nemzetközi szervezetek hivatalos dokumentumaira támaszkodtam:

Bundesregierung: www.bundesregierung.de,

NATO-honlap www.nato.int

Auswärtiges Amt <http://www.auswaertiges-amt.de>

Bundesministerium der Verteidigung <http://www.bmvg.de>

Bundeswehr: <http://www.bundeswehr.de>

A hivatalos dokumentumokon túl hasznos ismereteket nyújtanak a német politikai pártok, think-tankek biztonságpolitikai szakértői anyagai, napi- és hetilapok szakcikkei, illetve pl. a biztonságpolitika egyik legjelentősebb rendszeres rendezvénye, a Müncheni Biztonságpolitikai Konferencia előadásai:

Müncheni Biztonságpolitikai Fórum előadásai
(www.securityconference.de)

NATO Review

Aspen Institute Berlin

Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik an der Universität
Hamburg

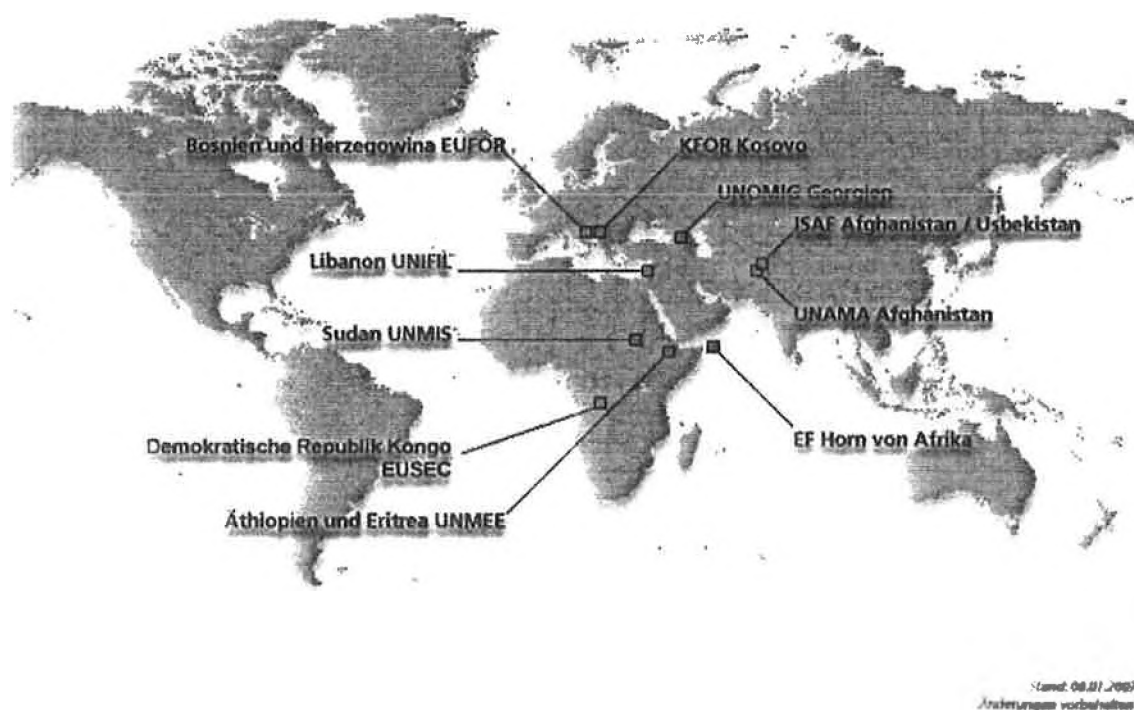
Die Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik

Sicherheitspolitik

Internationale Politik

Focus

1. sz melléklet A Bundeswehr külföldi bevetései

(Forrás: Bundeswehr <http://einsatz.bundeswehr.de>)

2.sz. melléklet A Bundeswehr egyes külföldi bevetéseiben részt vevők létszáma

	ISAF Afganisztán Üzbegisztán	RECCE Tornadók Afganisztán	EUFOR Bosznia- Hercegovina	UNMIS Szudán	UNIFIL Libanon	UNOMIG Grúzia	Active Endeavor	UNMEE Etiópia Eritrea	OEF Horn of Afrika	KFOR Koszovó
Összesen	2.991	217	565	41	877	11	24	2	255	2.202
nők	143	2	61	0	26	2	n.a.	0	14	121
tartalékosok	248	6	42	0	10	1	n.a.	0	5	165
Önkéntes továbbszolgálók	159	18	14	0	117	0	n.a.	0	24	227

(Forrás: Bundeswehr <http://www.bundeswehr.de>)

A Geopolitikai Tanács Alapítvány Műhelymunkák sorozatában megjelent tanulmányok:

2006/1 A NATO szerepe a béketámogatásban
2006/2 A NATO és Oroszország együttműködése
2006/3 A NATO új tagjainak feladatai
2006/4 Az Európai Unió viszonya a NATO-n belül
2006/5 Magyarország lehetséges szerepe a NATO válságkezelő műveleteiben
2006/6 Csúcstechnológiák a jövő harcászati kommunikációjában
2006/7 A légierő megváltozott szerepe a 21. század hadviselésében
2006/8 A NATO és Ukrajna együttműködése
2006/9 A NATO haditengerészeti erőinek szerepe a terrorizmus elleni küzdelemben
2006/10 A NATO új feladatai Afganisztánban
2006/11 - NATO and the Balkans, a helping hand
- The Usage of Hungarian Forces in the Future NATO Operations
2006/12 A NATO szerepe a terrorizmus elleni harcban: lehetőségek és kihívások

2007/1 A Cseh Köztársaság a terrorizmus elleni harcban – Csorba Kata

2007/2 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – az Amerikai
Egyesült Államok politikai vetületének feldolgozása – Csáki Csaba

2007/3 A NATO és a terrorizmus elleni harc politikai vetületei Törökországban-
Ország-Krysz Axel

2007/4 A NATO és a terrorizmus elleni harc politikai vetületei Olaszországban –
Szép László ezredes és Antonino INTURRI alezredes

2007/5 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – a jelentősebb
tagországok politikai vetületének feldolgozása: Németország – Csáki Csaba

2007/6 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – az Egyesült
Királyság politikai vetületének feldolgozása - Peterdy Viktória

2007/7 Kanada és a nemzetközi terrorizmus elleni harc – Dr. Habil. Krajnc Zoltán
mérnök alezredes

2007/8 A nemzetbiztonsági szolgálatok hatékonysága a XXI. században –
tanulmánykötet – szerkesztette: Dr. Pintér István

A Külügyminisztérium támogatásával,
a Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány megbízásából készült 2007.

HU ISSN 1788-7895

ISBN: 978-963-9816-16-9

Készült: 100 példányban

A kiadásért felel: Dr. Pintér István

Nyomdai munkák: CPD Copy Kft.

